

Дем'янчук М. А., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна

ORCID ID: 0000-0002-3907-3464

e-mail: ma-demyanchuk@ukr.net

Єдакіна М. С., здобувач магістратури, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна

ORCID ID: 0000-0003-2837-1359

e-mail: missmary26031997@gmail.com

Економетрична модель залежності відрахувань на соціальні виплати підприємств та їх фінансових результатів

Анотація. Одним з найважливіших соціально-економічних детермінантів активізації розвитку будь-якої країни, ключовим чинником її успіху є якість людських ресурсів: освіта, інтелект, професійний досвід, соціальна мобільність та здатність до інновацій у професійній діяльності і соціальному житті. Сучасний етап розвитку суспільства вимагає посиленої уваги до соціального інвестування як цілеспрямованого вкладення ресурсів у розвиток соціальної сфери з метою отримання корисного суспільного ефекту в майбутньому. Метою статті є побудова економетричних моделей залежності відрахувань на соціальні виплати підприємств та їх фінансових результатів. Аналіз індексу людського розвитку деяких країн світу та профілю України дозволив становити, що у більшості країн з розвиненою економікою з ростом добробуту населення у приватних інвесторів зростає і обсяг добровільної участі в соціальних інвестиційних проектах. У роботі під поняттям «соціальні інвестиції» розуміються грошові кошти, що вкладаються на добровільній основі для вирішення будь-яких соціальних проблем, а поняття «корпоративна соціальна відповідальність» передбачає відповідальність підприємства за його вплив на суспільство та працівників, найвищою формою прояву якого є соціальне інвестування, інтегрованість у бізнес-стратегію підприємства задля досягнення сталого розвитку. Емпіричні дослідження показали, що зв'язок між обсягами відрахувань на соціальні заходи та чистого доходу підприємств є, але різного ступеня кореляційна залежність. За допомогою економіко-математичного аналізу та статистичного методу множинної регресії авторами побудовано економетричні моделі залежності обсягів відрахувань на соціальні заходи та чистого доходу досліджуваних підприємств. Оскільки соціальна відповідальність створює нові можливості в підвищенні конкурентоспроможності компаній та його вартості, це дозволило виявити мотиви, стимули та перешкоди розвитку соціальної відповідальності бізнесу, а також показано прояв ведення соціально відповідального бізнесу.

Ключові слова: індекс людського розвитку; соціальні інвестиції; корпоративна соціальна відповідальність; економетричні моделі; соціально відповідальний бізнес.

Demianchuk Maryna, PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Odessa I. I. Mechnikov National University, Odessa, Ukraine

Yedakina Mariia, graduate student, Odessa I. I. Mechnikov National University, Odessa, Ukraine

An Econometric Model of the Dependence of Deductions on Social Payments of Enterprises and their Financial Results

Abstract. Introduction. One of the most important socio-economic determinants of enhancing the development of any country, the key factor for its success, is the quality of human resources: education, intelligence, professional experience, social mobility, and the ability to innovate in professional activities and social life. In a modern developed economy, financing the development of human capital, education, and the standard of living of an employee are no longer considered unproductive and costly investments, which are imposed by state policy in order to ensure social growth. More and more companies are interested in providing their employees with the full "social package of services" necessary for a dignified and productive life and to ensure appropriate working conditions. The purpose of such investments in the development of society is to increase the productivity of workers, creating conditions for the generation of new ideas, new projects, and the like. These companies are the ones that demonstrate high rates of efficiency and sustainable development. The current stage of development of society requires increased attention to social investment as a targeted investment of resources in the development of the social sphere in order to obtain a useful social effect in the future. This determines the relevance and practical importance of scientific research on the problems of social investment of enterprises at the present stage of development of Ukraine.

Purpose. The aim of the article is to build econometric models of the dependence of deductions on social payments of enterprises and their financial results.

Results. An analysis of the human development index of some countries and the profile of Ukraine allowed us to establish that in most countries with developed economies, with the growth of the well-being of the population in private investors, the volume of voluntary participation in social investment projects is also growing. In our work, the term "social investments" is

understood as money resources invested on a voluntary basis to solve social problems. The concept of "social investment" should be understood as the process of attracting (investing) internal and external resources of funds with the choice of the object of social investment, and the concept of "corporate social responsibility" provides for the responsibility of the enterprise for its impact on society and employees, the highest form of manifestation of which is social investment integration into the business strategy of the enterprise to achieve sustainable development. Empirical studies have shown that the relationship between the amount of contributions to social events and the net income of enterprises, in general, show a positive, but varying degree, correlation. Using economic and mathematical analysis and using the statistical method of multiple regression, the authors constructed econometric models of the dependence of the amount of contributions to social events and the net income of the studied enterprises, which revealed a high degree of correlation. Since social responsibility creates new opportunities in increasing the competitiveness of companies and their value, this allowed us to identify motives, incentives and obstacles to the development of social responsibility of businesses, as well as the manifestation of socially responsible businesses.

Conclusions. *Based on the studies on the construction of econometric models of the dependence of deductions on social payments of enterprises and their financial results, it was possible to form their own view on the essential meaning of the categories «social investments», «social investment» and «corporate social responsibility». The analysis of deductions for social events and the net income of enterprises providing services in various fields of economic activity made it possible to establish a high correlation dependence between these indicators only at some enterprises. Based on this and using the multiple regression method, econometric models of the dependence of these indicators with a sufficient degree of confidence are constructed. The motives, incentives and obstacles to the development of social responsibility of business in modern conditions are identified and their manifestation by the state and by enterprises are presented, which will contribute to the wider dissemination of the studied problems at enterprises of various levels and forms of ownership.*

Keywords: *human development index; social investments; corporate social responsibility; econometric models; socially responsible business.*

JEL Classification: *A13; C31; M14.*

Постановка проблеми. Якість людських ресурсів (освіта, інтелект, професійний досвід, соціальна мобільність, здатність до інновацій у професійній діяльності і соціальному житті) є однією з найважливіших соціально-економічних основ активізації розвитку будь-якої країни, ключовим чинником її успіху. У сучасній розвинутій економіці фінансування розвитку людського капіталу, освіченості та рівня життя працівника вже не вважається непродуктивною та витратною інвестицією, яка нав'язується політикою держави з метою забезпечення соціального зростання. Все більше підприємств зацікавлені у забезпеченні своїх працівників повним «соціальним пакетом послуг», необхідних для гідного та продуктивного життя, для забезпечення відповідних умов праці. Метою таких інвестицій у людський розвиток є підвищення продуктивності праці робітників, створення належних умов для стимулювання генерації нових ідей, нових проектів тощо. Саме такі підприємства демонструють високі показники ефективності та стабільного розвитку. Розвиток суспільства на сучасному етапі вимагає цілеспрямованого вкладення ресурсів для розвитку соціальної сфери з метою отримання як корисного суспільного ефекту в майбутньому, так і ефекту на рівні підприємств у вигляді збільшення прибутковості та підвищення його вартості. Це зумовлює актуальність та практичне значення наукових досліджень проблем соціального інвестування підприємств на сучасному етапі розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам визначення сутності та напрямів спрямування соціально відповідальних інвестицій, дослідженню соціальних інвестицій як форми суспільної поведінки носіїв соціальної відповідальності присвячено праці вітчизняних та іноземних науковців П. Байерза,

А. Бондаренко та Л. Омелянович [1], Г. Гермасименка [2]; Н. Єфремова, О. Коваленко та О. Присвітла [3]; Н. Карпенко та Г. Ямчук [3], О. Затейщикової, О. Зеленко, А. Колота, Ф. Котлера, О. Лазоренко, Е. Лібанова [5], Л. Мельничук [6], В. Нагірняк [7], О. Панухник та У. Плекан [8-9], Ю. Пархоменко [10], М. Саприкіної, Д. Шейман [11], А. Шихвердієв та А. Серяков [12], С. Уільямс [13] та інших вчених. Недостатньо дослідженим залишаються економічні залежності відрахувань на соціальні виплати підприємств та їх фінансових результатів, що і визначає необхідність подальших наукових досліджень в цій сфері.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є побудова економічних моделей залежності відрахувань на соціальні виплати підприємств та їх фінансових результатів, досягнення якої зумовило необхідність вирішення таких основних завдань: проаналізувати індекс людського розвитку деяких країн світу та представити профіль України; визначити сутнісне значення категорій «соціальні інвестиції», «соціальне інвестування», «корпоративна соціальна відповідальність»; дослідити обсяги соціальних інвестицій вітчизняних підприємств; обґрунтувати взаємозв'язок та залежність обсягів відрахувань на соціальні заходи та чистого доходу досліджуваних підприємств; означити мотиви, стимули та перешкоди розвитку соціальної відповідальності бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із напрямів стратегічного бачення сталого розвитку України, визначеного у «Стратегії сталого розвитку України до 2030 року» [14], є вектор відповідальності, який спрямовано на забезпечення гарантій кожному громадянину, у тому числі у доступі до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг, які вимагають соціальних інвестицій як на рівні держави, так і на рівні підприємств.

На державному рівні ступінь людського розвитку можна вимірити за допомогою індексу людського розвитку (ІЛР) [15], що є зведеною мірою для оцінки довгострокового прогресу в трьох основних вимірах людського розвитку: довге і здорове життя, доступ до знань і гідний рівень життя. Довга і здорове життя вимірюється тривалістю життя. Рівень знань вимірюється середніми роками освіти дорослого населення, яке представляє собою середню кількість років освіти, отриманого протягом життя людьми у віці 25 років і старше; і доступ до навчання і знань за очікуваними роками навчання для дітей віком вступу до школи, який являє собою загальну кількість років

навчання, яке може очікувати дитина, яка досягла віку вступу до школи, якщо переважна структура вікових показників зарахування залишається такою ж самою протягом усього життя дитини. Рівень життя вимірюється валовим національним доходом (ВНД) на душу населення, вираженим в постійних міжнародних доларах 2011 року, перелічених з використанням коефіцієнтів перерахунку купівельної спроможності.

Рейтинг країн за ІЛР складено Програмою розвитку ООН і опубліковано в «Доповіді про людський розвиток 2018: людський розвиток для всіх і кожного» (табл. 1-2).

Таблиця 1 Рейтинг країн за індексом людського розвитку за 2014-2017 роки

Країни	Роки			
	2014	2015	2016	2017
Білорусь	0,807	0,805	0,805	0,808
Велика Британія	0,919	0,918	0,920	0,922
Казахстан	0,793	0,797	0,797	0,800
Канада	0,918	0,920	0,922	0,926
Німеччина	0,930	0,933	0,934	0,936
Польща	0,842	0,855	0,860	0,865
Румунія	0,802	0,805	0,807	0,811
Російська Федерація	0,807	0,813	0,815	0,816
Сполучені Штати Америки	0,918	0,920	0,922	0,924
Україна	0,748	0,743	0,746	0,751
Франція	0,894	0,898	0,899	0,901
Японія	0,903	0,905	0,907	0,909

Джерело: сформовано авторами на основі даних [15]

Таблиця 2 Профіль України за індексом людського розвитку за 2017 рік

Групи показників	Значення
Очікувана тривалість життя при народженні, років	72,1
Очікувані роки навчання, років	15,0
Валовий національний дохід на душу населення, в доларах США в 2011 році	8130
Індекс розвитку людського потенціалу з поправкою на нерівність (IHDI)	0,701
Індекс гендерної розвитку (GDI)	0,993
Працюючі бідні за 3,10 доларів США в день, % від загальної зайнятості	0,3
Співвідношення зайнятості та населення, % у віці 15 років і старше	49,1
Рівень убивств, на 100 000 чоловік	6,3
Експорт та імпорт, % від ВВП	102,2
Інтернет-користувачі, всього (% населення)	52,5
Викиди вуглекислого газу на душу населення, тонн	5,0
Загальна чисельність населення, млн.	44,2
Кваліфікована робоча сила, % робочої сили	98,1

Джерело: сформовано авторами на основі даних [15]

Виходячи з даних табл. 1-2, можна зробити висновок, що за 2017 р. Україна отримала значення ІЛР 0,751, що є вищим за середнє значення для всіх країн світу, який становить 0,728. Україна входить до групи країн світу з високим рівнем людського розвитку. Найнижчий показник ІЛР у Нігерії, який становить 0,354. У період з 1990 р. по 2017 р. очікувана тривалість

життя при народженні в Україні збільшилася на 2,3 роки, середня кількість років навчання збільшилася на 2,2 роки, а середня кількість років навчання зросла на 2,6 роки. Останнім часом рівень життя в Україні, що визначається валовим національним доходом (ВНД) на душу населення, зріс приблизно на 9% у 2015-2017 рр. [15].

У більшості країн з розвинутою економікою зі зростанням добробуту населення у приватних інвесторів зростає і обсяг добровільної участі в соціальних інвестиційних проектах. Соціальне інвестування хоча і відносно нове явище, але розвивається швидкими темпами завдяки активному обговоренню проблематики і розумінню бізнес-спільнотою необхідності та переваг впровадження соціальної політики в корпоративну стратегію підприємств. Аналіз літературних джерел [1-13] підтверджує тісний зв'язок дефініцій «соціальні інвестиції», «соціально відповідальне інвестування» та «корпоративна соціальна відповідальність» (табл. 3).

Отже, під поняттям «соціальні інвестиції» розуміються грошові кошти, що вкладаються на добровільній основі для розв'язання будь-яких соціальних проблем (наприклад, неналежні умови

праці, корупція, бойові дії тощо). Під поняттям «соціальне інвестування» слід розуміти процес залучення (вкладання) внутрішніх і зовнішніх ресурсів грошових коштів з вибором об'єкту соціального інвестування (наприклад, поліпшення якості життя та розвиток людського капіталу, спонсорство й корпоративна благодійність, корпоративні партнерські програми тощо). А поняття «корпоративна соціальна відповідальність» передбачає відповідальність підприємства за його вплив на суспільство та працівників, найвищою формою прояву якого є соціальне інвестування, інтегрованість у бізнес-стратегію підприємства задля досягнення сталого розвитку.

Соціальні інвестиції та соціальне інвестування простежується на двох рівнях: державне і корпоративне (приватне).

Таблиця 3 Сутнісне значення категорій «соціальні інвестиції», «соціально інвестування», «корпоративна соціальна відповідальність»

Автор	Визначення
Соціальні інвестиції	
Лібанова Е.	інвестиції, які вкладаються державою, комерційними та іншими організаціями, а також фізичними особами для вирішення будь-яких соціальних проблем, і, в першу чергу, це інвестиції на поліпшення якості життя та розвиток людського капіталу.
Мельничук Л.	добровільний внесок бізнесу в розвиток суспільства.
Шихвердієв А., Серяков А.	вкладення, корисний ефект від яких поширюється як на суспільство, так і на компанію.
Соціально інвестування	
Бондаренко А., Омельянович Л.	спосіб реалізації корпоративної соціальної відповідальності за допомогою цільових програм, які відповідають потребам основних груп зацікавлених осіб – споживачів, персоналу, місцевих громад.
Мельничук Л.	спосіб реалізації корпоративної соціальної відповідальності за допомогою цільових програм, які відповідають потребам групам зацікавлених осіб – споживачів, персоналу, місцевих спілок.
Пархоменко Ю.	використання і залучення зовнішніх та внутрішніх ресурсів територіальних громад в інтересах їхнього соціально-економічного, культурного розвитку, створення достатнього рівня життя для її членів, забезпечення реалізації їхніх демократичних прав і свобод, гармонії з довкіллям.
Корпоративна соціальна відповідальність	
Нагірняк В.	окремий напрям роботи бізнесу, покликаний покращувати соціальну екосистему навколо своїх виробництв.
Карпенко Н., Ямчук Г.	добровільні зобов'язання бізнесу просувати власну практику відповідальності щодо наслідків своєї діяльності та прийнятих рішень, які узгоджуються із прийнятими в суспільстві нормами та вимогами і сприяють розвитку бізнесу й суспільної громади у цілому
Уільямс С.	відповідальність підприємства за прямий та опосередкований вплив на економічну, екологічну та соціальні системи, в які воно вбудоване.

Джерело: сформовано авторами на основі [1, 4-7, 10, 12-13]

Держава виконує свої соціальні функції через закони та нормативні акти. Домашні господарства інвестують свої кошти приватно. Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) може існувати на всіх рівнях: і як на підприємстві, і як у суспільстві, і як у громаді. Зазвичай соціальні інвестиції цих підприємств направляються на допомогу регіону, у якому розташоване це підприємство, тобто регіону присутності.

Якщо порівнювати розвиток КСВ бізнесу у 2017 році в порівнянні з 2010 роком, то дослідження [16] зафіксувало збільшення частки підприємств, які надають допомогу регіону присутності підприємств і здійснюють соціальні інвестиції. Майже 60% опитаних підприємств допомагають розвитку регіону присутності. Кожне п'яте підприємство в Україні не допомагає розвитку регіону присутності, така ж частина планує це робити в майбутньому (рис. 1).

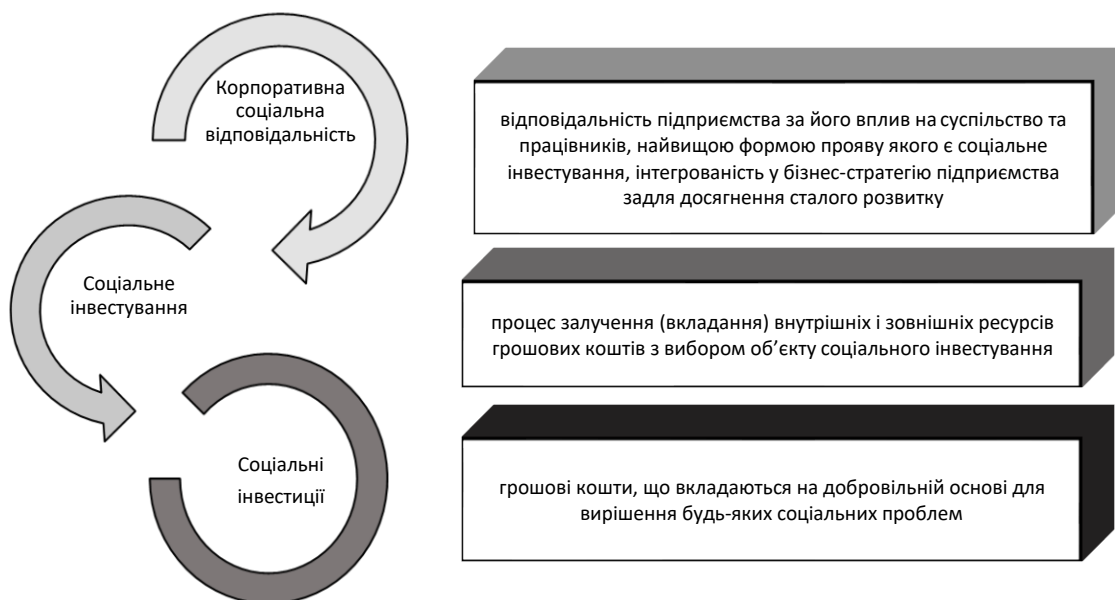

Рисунок 1 – Процес дослідження термінології щодо соціальних інвестицій

Джерело: сформовано авторами

Найпоширенішими напрямками допомоги регіону присутності і громаді є виділення коштів на благодійність та допомога у благоустрою території. Переважно надають різноманітну допомогу регіону присутності підприємства місцевій владі в реалізації

різноманітних соціальних програм, займаються благоустроєм території, надають робочі місця переселенцям, допомагають у здійсненні екологічних проектів. Загалом структуру соціальних інвестицій підприємств України можна представлено на рис. 2.

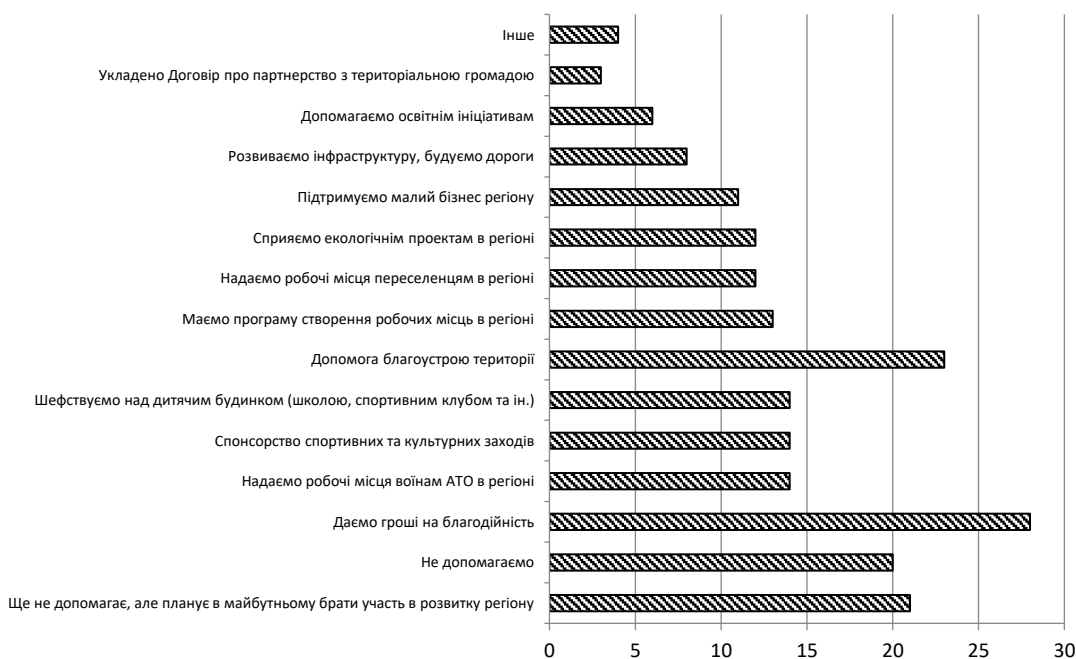
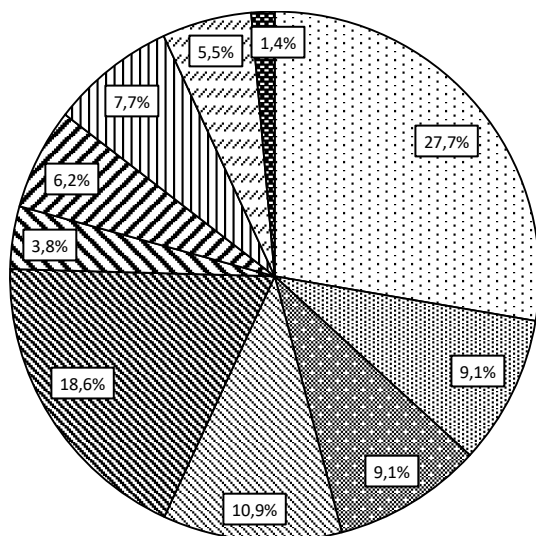

Рисунок 2 – Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Як саме ваша компанія допомагає розвитку регіонів (громад, місцевостей)?», %

Джерело: сформовано авторами на основі даних [16]

Так, найбільшою складовою структури соціальних інвестицій є розвиток і поліпшення умов праці персоналу (27,7%) та благодійна допомога (18,6%). Наступними за розміром інвестицій є допомога воїнам АТО та мешканцям зони АТО (10,9%), захист і підтримка споживачів (9,1%) та інвестиції у розвиток регіону присутності (9,1%). Допомогу воїнам АТО та

мешканцям зони АТО, як і благодійну допомогу, більше надають приватні підприємства, що зумовлено особливостями розподілу і виділення коштів з прибутку, оскільки державні підприємства мають більш суворо зарегламентовані й контрольовані процедури розподілу прибутку.

- Розвиток і поліпшення умов праці персоналу
- ▨ Захист і підтримка споживачів
- ▩ Інвестиції в розвиток регіону
- ▧ Допомога воїнам АТО та мешканцям зони АТО
- ▦ Благодійна допомога
- ▤ Участь у розробці реформ та законів
- ▣ Здійснення екологічних проектів
- ▢ Боротьба з корупцією
- Допомога переселенцям
- Інше

Рисунок 3 – Структура соціальних інвестицій підприємств

Джерело: побудовано авторами на основі даних [16]

Вітчизняні підприємці практикують виділяти кошти на соціальні програми та проекти з чистого прибутку. Зарубіжний приватний сектор економіки демонструє досвід створення незалежних корпоративних фондів зі статутним капіталом, який формують спільно зацікавлені підприємства. Це дає можливість акумулювати більший об'єм інвестицій і спрямувати

його на підтримку проекту, який потребує великих вкладень.

Особливої уваги потребують підприємства, що не виготовляють продукцію, а надають послуги, оскільки особливістю послуги є збіг у часі та в просторі процесів виробництва, реалізації і споживання її споживної вартості. Тому проведемо аналіз відрахувань на соціальні заходи зазначених підприємств (табл. 4).

Таблиця 4 Відрахування на соціальні заходи підприємств, що надають послуги у різних сферах економічної діяльності

Суб'єкти господарювання	Відрахування на соціальні заходи, тис. грн				Частка відрахувань на соціальні заходи в загальному обсязі чистого доходу, %			
	Роки				Роки			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
сфери транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності								
ПАТ «Укрпошта»	739317	550924	808216	772054	18,94	12,29	14,74	15,49
ПАТ «Укрзалізниця»	5955083	4628268	5492048	7145861	3,52	3,23	3,11	2,67
сфери інформації та телекомунікацій								
ПАТ «Укртелеком»	592412	362968	377158	395328	9,26	5,74	6,17	6,66
ПрАТ «Київстар»	208299	127569	152485	190822	1,40	0,81	0,89	1,00
сфери фінансової та страхової діяльності								
ПАТ «НАСК «ОРАНТА»	35266	23793	24972	27249	8,72	5,16	4,86	4,06
ПрАТ «Страхова компанія ПЗУ Україна»	22457	19064	21056	26168	5,27	4,04	3,49	3,58
ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія АСКА»	7106	5579	7141	8878	9,90	6,95	7,43	8,57

Джерело: сформовано авторами на основі даних фінансової звітності підприємств [17-23]

Отже, дані таблиці свідчать про різне відношення щодо інвестування соціальних заходів. Як виявилось, найбільше всіх інвестує у соціальні заходи ПАТ

«Укрпошта» та у загальному обсязі доходів підприємства становить у 2018 році 15,49%. Даний показник на 3,45% менше у порівнянні із 2015 р. попри

те, що чистий дохід за цей же період збільшився на 4,43%.

Емпіричні дослідження показали, що зв'язок між обсягами відрахувань на соціальні заходи та чистого

доходу підприємств є, але ступінь кореляційної залежності різна (табл. 5).

Таблиця 5 Кореляційна залежність між обсягами відрахувань на соціальні заходи та чистого доходу підприємств

Суб'єкти господарювання	Ступінь кореляції
сфери транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності	
ПАТ «Укрпошта»	0,5543
ПАТ «Укрзалізниця»	0,3478
сфери інформації та телекомунікацій	
ПАТ «Укртелеком»	0,8894
ПрАТ «Київстар»	0,0753
сфери фінансової та страхової діяльності	
ПАТ «НАСК «ОРАНТА»	-0,4776
ПрАТ «Страхова компанія ПЗУ Україна»	0,9222
ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія АСКА»	0,6701

Джерело: сформовано авторами

Так, з семи досліджуваних підприємств тільки у ПрАТ «Страхова компанія ПЗУ Україна» залежність виявилась на дуже високому рівні (0,9222). У ПАТ «Укртелеком» кореляційна залежність висока й дорівнює 0,8894. Середній ступінь кореляції досліджуваних показників спостерігається на ПАТ «Укрпошта» та ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія АСКА».

За допомогою економіко-математичного аналізу та скориставшись статистичним методом множинної регресії авторами побудовано економетричні моделі залежності обсягів відрахувань на соціальні заходи та чистого доходу досліджуваних підприємств, на яких виявлено високий та дуже високий ступінь кореляції. Так, для ПрАТ «Страхова компанія ПЗУ Україна» економетрична модель залежності має вигляд:

$$V_{СЗ}^{ПЗУ} = 0,0217 \cdot ЧД + 9937,6554 \quad (1)$$

Для ПАТ «Укртелеком» економетрична модель залежності наступна:

$$V_{СЗ}^{Укртелеком} = 0,5359 \cdot ЧД - 2845686,3156 \quad (2)$$

При цьому ступінь апроксимації (коефіцієнт детермінованості) є високим та становить для ПрАТ «Страхова компанія ПЗУ Україна» 0,8504, а ПАТ «Укртелеком» – 0,7911. Це свідчить про те, що 85,04% та 79,11% змін обсягів відрахувань на соціальні заходи відбувається за рахунок обсягів чистих доходів і тільки на 14,96% та 20,89% за рахунок впливу інших факторів.

Для більш наочного зображення отриманих моделей представимо фактичні та розрахункові значення на рис. 4 та 5 у вигляді графіків.

Побудовані економетричні моделі є однофакторними, оскільки розглядається вплив обсягів чистого доходу на обсяги відрахувань на соціальні заходи, та динамічними, оскільки взаємозв'язки вивчаються в розвитку й час є необхідним фактором змін. Враховуючи високу якість регресійного рівняння, воно може бути використане в практичних цілях для опису залежності та прогнозу відрахувань на соціальні заходи.

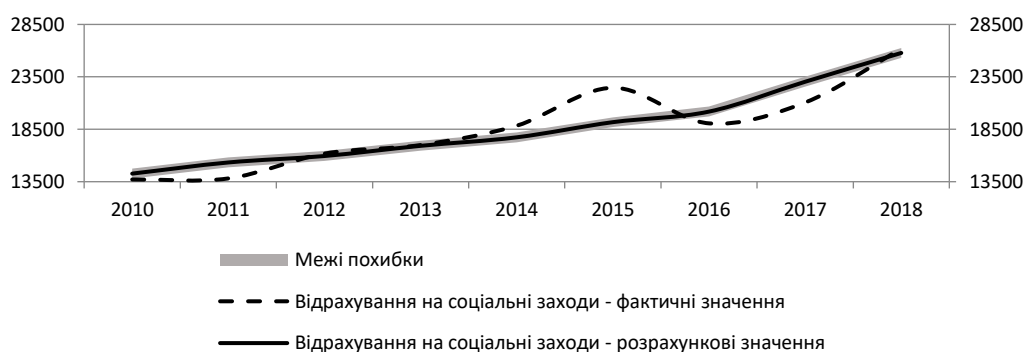

Рисунок 4 – Фактичні та розрахункові значення відрахувань на соціальні заходи ПрАТ «Страхова компанія ПЗУ Україна»

Джерело: побудовано авторами

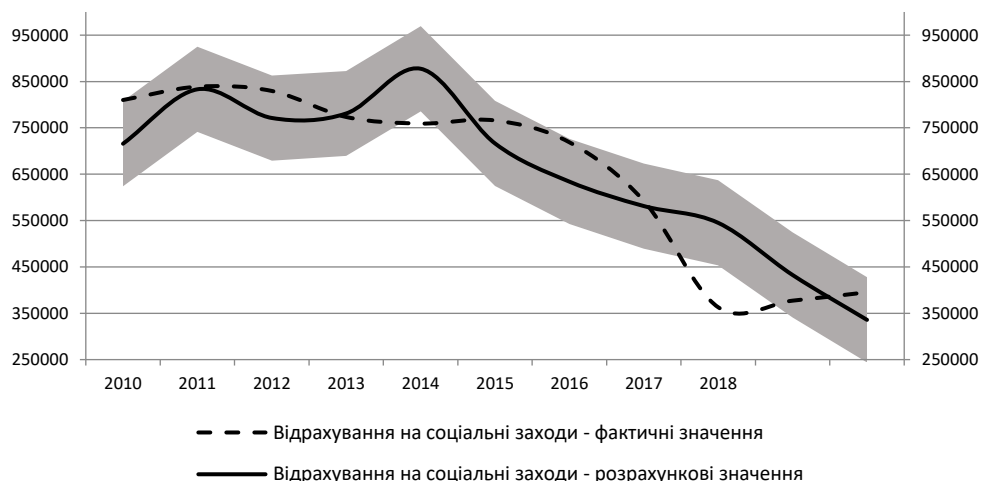

Рисунок 5 – Фактичні та розрахункові значення відрахувань на соціальні заходи ПАТ «Укртелеком»

Джерело: побудовано авторами

Дослідження дозволили виявити, що соціальні інвестиції з боку бізнесу ще не перетворилися в системну діяльність, оскільки 75 % приватних підприємств розуміють під «соціальною відповідальністю бізнесу» розвиток і поліпшення умов праці персоналу, 34 % – захист і підтримка споживачів, 32 % – інвестиції в розвиток регіону, 27 % – допомога воїнам АТО та мешканцям зони АТО тощо [16]. Але в умовах подальшого розвитку ринкових відносин та підприємництва ці процеси будуть набирати обертів, оскільки соціальна відповідальність створює нові можливості у підвищенні конкурентоспроможності підприємств та його вартості шляхом:

1. Збільшення рентабельності та прибутків, зокрема, через підвищення продуктивності, енергетичної та матеріальної ефективності, зниження витрат, наприклад, зелений офіс (економія паперу, води, електроенергії та інших ресурсів, що в країні не вистачає).

2. Отримання нових знань та інноваційних рішень шляхом збільшення рівня залученості підприємств у реалізації спільних з органами місцевого самоврядування соціальних проєктів сприятиме покращенню якості життя регіонів та, як наслідок, формування більш сприятливого емоційного стану працівників отриманню додаткового прибутку.

3. Збільшення мотивації працівників і задоволення від роботи, оскільки від того, наскільки співробітнику зручно працювати, залежатиме фінансові результати підприємства.

4. Доступу до капіталу. Прийняті на державному рівні законодавчі акти стосовно корпоративної соціальної відповідальності дозволяють країні в цілому та окремим підприємствам підвищити інвестиційну

привабливість та залучити додатковий капітал у розвиток.

5. Зменшення ризиків і покращення репутації підприємств. Через підвищення якості продукції, зниження енергоємності та матеріалоемності, покращення трудових відносин і соціального захисту на підприємстві можна прогнозувати підвищення фінансових результатів.

Окрім позитивної моральної складової, соціальні інвестиції приносять підприємствам і фінансовий прибуток через репутаційний менеджмент, що є повноцінною складовою управління підприємством, оскільки соціальні інвестиції відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні та побудові системи зв'язків із громадськістю, стаючи PR-інструментом для іміджу підприємства, що також сприятиме підвищенню вартості підприємства.

Підприємства цілком здатні до розвитку власними зусиллями, але при цьому на них впливають зовнішні чинники і внутрішня мотивація розвитку. Це поєднання і обумовлює відповідальність підприємництва не тільки всередині бізнес-спільноти, але й перед державою і суспільством, яке виражається в мотивах, стимулах, перешкодах та проявах соціальних інвестицій.

Цілі та мотиви здійснення соціальних інвестицій різними суб'єктами значно відрізняються. Підприємства ставлять собі за мету отримати прибуток, вклавши кошти в соціальну сферу. Для держави соціальні інвестиції – шлях до підвищення рівня життя населення, ширші можливості людського розвитку та економічного процвітання. Основні мотиви, стимули та перешкоди розвитку соціальної відповідальності бізнесу (СВБ) представлено на рис. 6.

Рисунок 6 – Мотиви, стимули та перешкоди розвитку СБВ

Джерело: сформовано авторами

Серед мотивів, які спонукають впроваджувати політику КСВ, на переважному місці знаходяться моральні міркування, а головною перешкодою для тих, хто не впроваджує КСВ, є брак стимулів з боку держави та брак коштів. Для більшості державних підприємств соціальна відповідальність бізнесу означає розвиток і поліпшення умов праці персоналу та інвестиції в розвиток регіону. Не менш важливими є аспекти здійснення екологічних проектів, захист і підтримка споживачів та допомога воїнам АТО й мешканцям зони АТО. Як для багатонаціональних підприємств, так і для більшості приватних підприємств КСВ – це політика розвитку і поліпшення умов праці персоналу, захист і підтримка споживачів та інвестиції в розвиток регіону. Слід зазначити, що особливістю КСВ у сфері трудових відносин українських компаній є практики підвищення заробітної плати, виплата премій та виплата «білої» зарплати, яка зумовлена низьким рівнем зарплат в Україні.

Однак, попри те, що більшість підприємств своєю мірою реалізують КСВ, тільки половина підприємств

мають стратегію (політику) соціальної відповідальності і вдвічі менша частка підприємств має бюджет на її виконання.

Ведення СБВ призводить до позитивних соціальних ефектів як з боку держави, так і з боку підприємства. Так, з боку держави позитивним проявом СБВ є зростання рівня зайнятості населення, покращення показників охорони здоров'я, високий науково-технічний потенціал, підвищення якості освіти, висока забезпеченість населення житлом, створення й поліпшення транспортної інфраструктури, покращення екологічної ситуації.

Побачити ж корпоративну соціальну відповідальність бізнесу у реалії можна у прояві таких сфер як трудові відносини, антикорупційні практики, екологічна відповідальність, відносини зі споживачами та розвиток регіонів (рис. 7). Окрім позитивного соціального ефекту, важливою складовою досягнення мети СБВ для її підприємств є підвищення інвестиційної привабливості, що є однією з основних передумов сталого розвитку.

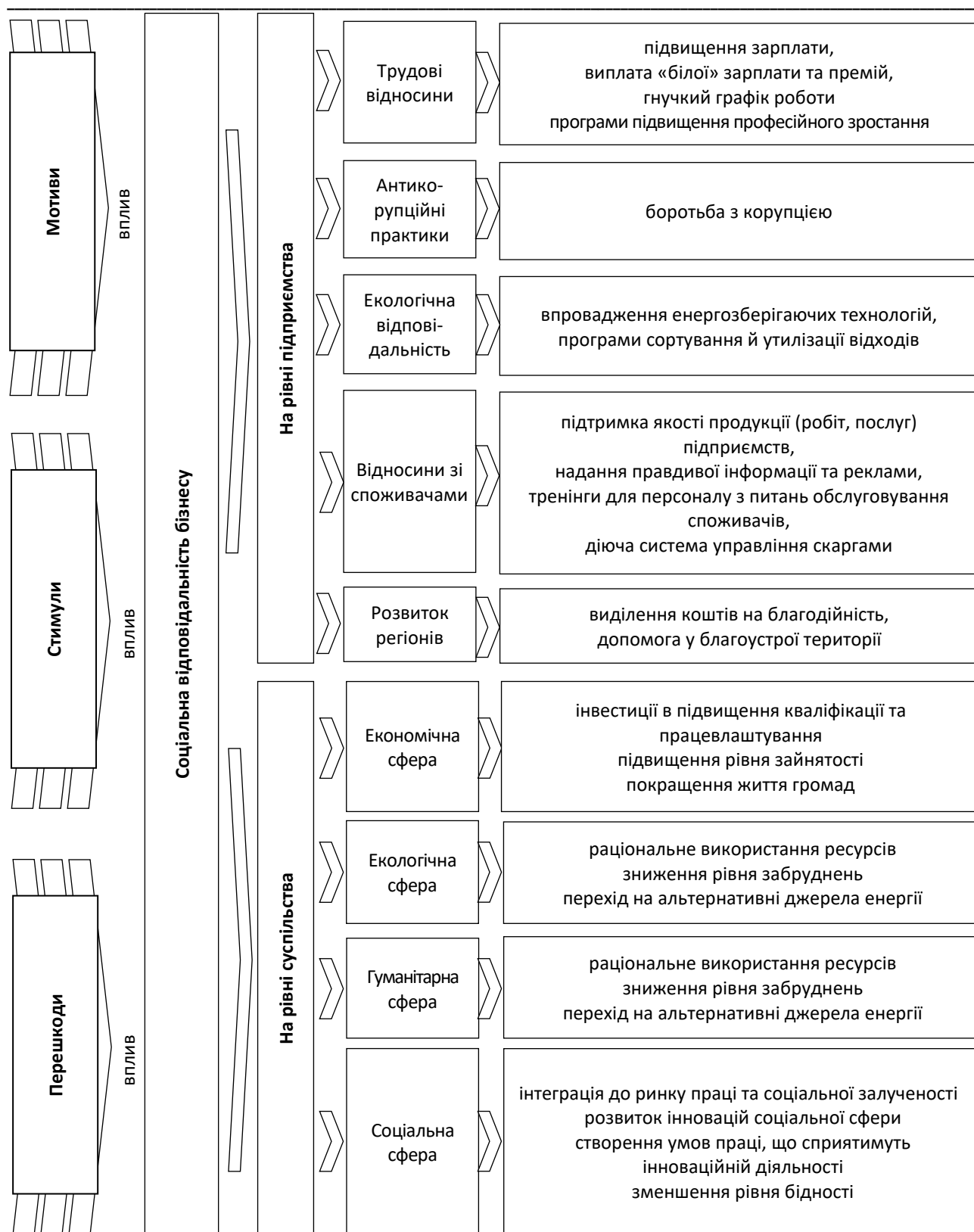

Рисунок 7 – Ефективність ведення соціально відповідального бізнесу на різних рівнях

Джерело: сформовано авторами

При соціально відповідальних діях підприємств можна очікувати таких позитивних змін як дбайливе ставлення до навколишнього середовища, раціональне споживання і використання природних

ресурсів; соціальна, економічна й екологічна рівновага та розвиток; зміцнення здоров'я населення, збільшення тривалості життя і трудової активності; активізація соціально відповідальної діяльності

держави, суспільства, бізнесу, особистості у формуванні умов сталого розвитку; становлення узгодженої системи цінностей та духовно-культурний розвиток людського суспільства; використання у виробництві ресурсозберігаючих технологій; модернізація соціальних відносин, консолідація зусиль суспільства та влади в забезпеченні сталого розвитку; формування і реалізація моделі споживання згідно з принципами сталого розвитку тощо.

Висновки. На основі проведених досліджень щодо побудови економетричних моделей залежності відрахувань на соціальні виплати підприємств та їх фінансових результатів сформовано власний погляд на сутнісне значення категорій «соціальні інвестиції», «соціальне інвестування» і «корпоративна соціальна відповідальність». Аналіз відрахувань на соціальні заходи та чистого доходу підприємств, що надають

послуги у різних сферах економічної діяльності, дозволив встановити високу кореляційну залежність між зазначеними показниками лише на деяких підприємствах. Побудовано економетричні моделі залежності цих показників, які мають достатній ступінь довіри. Виявлено мотиви, стимули та перешкоди розвитку соціальної відповідальності бізнесу у сучасних умовах та наведено його прояви з боку держави і підприємств, що сприятиме більш широкому розповсюдженню на підприємствах різних рівнів та форм власності досліджуваних проблем. Отже, на засадах соціальної відповідальності та застосуванні мотиваційних механізмів до соціально відповідальної поведінки особистості, суспільства, бізнесу, держави можна досягти сталого розвитку як на окремих підприємствах, так і країни в цілому.

Література:

1. Бондаренко А. В., Омелянович Л. О. Соціальне інвестування як фактор забезпечення соціально-економічного розвитку держави. *Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури*. 2009. № 5 (79). С. 201–203.
2. Герасименко Г. В. Соціальні інвестиції підприємств: проблеми та перспективи розвитку в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. №6, 2. С. 130–133.
3. Єфремова Н. Ф., Коваленко О. В., Присвітла О. В. Соціально відповідальні інвестиції: сутність та напрями спрямування. *Modern Economics*. 2019. № 13(2019). С. 95–100. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V13\(2019\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V13(2019)-15).
4. Карпенко Н. М., Ямчук Г. М. Корпоративна соціальна відповідальність вітчизняних авіаперевізників. *Економіка і суспільство*. № 18 / 2018. С. 654–659. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-91>.
5. Лібанова Е. М. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій : кол. наук.-аналіт. моногр. / під ред. Е. М. Лібанової. К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2006. 356 с.
6. Мельничук Л. С. Сутність та значення соціальних інвестицій. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 11. URL : <http://global-national.in.ua/issue-11-2016/19-vipusk-11-cherven-2016>.
7. ТСН.ua Що таке корпоративно-соціальна відповідальність. Розповідаємо на прикладі успішних українських компаній. URL : <https://tsn.ua/grosni/scho-take-korporativno-socialna-vidpovidalnist-rozpovidayemo-na-prikladi-uspishnih-ukrayinskih-kompaniy-1267650.html>.
8. Панухник О. В., Плекан У. М. Фінансові ресурси підприємств у системі факторів здійснення соціально відповідальної діяльності. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2017. № 11. С. 139–143.
9. Панухник О. В., Плекан У. М. Соціальні інвестиції як форма суспільної поведінки носіїв соціальної відповідальності. *Галицький економічний вісник*. 2016. № 2 (51). С. 51–61.
10. Пархоменко Ю. Соціальне інвестування в системі забезпечення якості життя населення : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07. Вінниця, 2016. 22 с.
11. Шейман Д., Смирнова К. Социально ответственное инвестирование. Опыт развитых стран. *Cloudwatcher. Лаборатория социальных инноваций*. URL : <http://www.cw.ru/analytics/>.
12. Шихвердиев А. П., Серяков А. В. Качественный индекс социальных инвестиций как показатель эффективности корпоративной социальной ответственности. *Вестник Научно-исследовательского центра корпоративного права, управления и венчурного инвестирования Сыктывкарского государственного университета*. 2008. №4. С. 121–134.
13. Williams, Cynthia, and Ruth V. Aguilera. Corporate Social Responsibility in a Comparative Perspective. *Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*. Eds. Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility edited by Andrew Crane, Dirk Matten, Abigail McWilliams, Jeremy Moon, and Donald S. Siegel. Oxford, UK: Oxford University Press, 2008. p. 452–472.
14. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Проект-2017. URL : <https://igu.org.ua/sites/default/files/Стратегія-сталого-розвитку.pdf>.
15. Human Development Reports. URL : <http://hdr.undp.org/en>.
16. Зінченко А., Саприкіна М. Розвиток КСВ в Україні: 2010–2018. К.: Видавництво «Юстон», 2017. 52 с.
17. Публічне акціонерне товариство «Укрпошта». URL : <http://www.ukrposhta.com> (дата звернення: 13.08.2019).
18. Публічне акціонерне товариство «Укрзалізниця». URL : <https://www.uz.gov.ua> (дата звернення: 13.08.2019).
19. Публічне акціонерне товариство «Укртелеком». URL : <http://www.ukrtelecom.ua> (дата звернення: 13.08.2019).
20. Приватне акціонерне товариство «Київстар». URL : <https://www.vodafone.ua/ru> (дата звернення: 13.08.2019).
21. Публічне акціонерне товариство «НАСК «ОРАНТА»». URL : <https://oranta.ua/> (дата звернення: 13.08.2019).
22. Приватне акціонерне товариство «Страхова компанія ПЗУ Україна». URL : <https://www.pzu.com.ua/ru/> (дата звернення: 13.08.2019).
23. Приватне акціонерне товариство «Українська акціонерна страхова компанія АСКА». URL : <https://aska.ua/ru/about/financial-statements> (дата звернення: 13.08.2019).

References:

1. Bondarenko, A. V., & Omelyanovich, L. O. (2009). Social investment as a factor in ensuring the socio-economic development of the state. *Bulletin of the Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture*, No. 5 (79), 201–203 [in Ukrainian].
2. Gerasimenko, G. V. (2010). Social enterprise investment: problems and prospects for development in Ukraine. *Bulletin of the Khmelnytsky National University*, 6, 2, 130–133 [in Ukrainian].
3. Efremova, N. F., Kovalenko, O. V., & Privetla, O. V. (2019). Socially responsible investments: the essence and directions of the direction. *Modern Economics*, 13 (2019), 95–100. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V13\(2019\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V13(2019)-15) [in Ukrainian].
4. Karpenko, N. M., & Yamchuk, G. M. (2018). Corporate Social Responsibility of Domestic Air Carriers. *Economics and Society*, 18/2018, 654–659. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-91> [in Ukrainian].
5. Libanova, E. M. (2006). *Human development in Ukraine: opportunities and directions of social investment*. E. M. Libanov (Ed.). K.: Institute of Demography and Social Research, NAS of Ukraine [in Ukrainian].
6. Melnychuk, L. S. (2016). The essence and value of social investment. *Global and national problems of economy*, 11. Retrieved from <http://global-national.in.ua/issue-11-2016/19-vipusk-11-cherven-2016> [in Ukrainian].
7. TSN.ua (2018). What is Corporate Social Responsibility? Here is an example of successful Ukrainian companies. Retrieved from <https://tsn.ua/groshi/scho-take-korporativno-social-vidpovidalnist-rozpovidayemo-na-prikلامي-uspishnih-ukrayinski-kompaniy-1267650.html> [in Ukrainian].
8. Panuhnik, O. W., & Plekan, W. M. (2017). Financial resources of enterprises in the system of factors of socially responsible activity. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*, 11, 139–143 [in Ukrainian].
9. Panuhnik, O. W., & Plekan, W. M. (2016). Social investment as a form of social behavior of social responsibility bearers. *Galician Economic Journal*, 2 (51), 51-61 [in Ukrainian].
10. Parkhomenko, Y. (2016). *Social investment in the system of ensuring the quality of life of the population*. Candidate thesis thesis. Vinnytsia [in Ukrainian].
11. Sheiman, D., & Smirnova, K. Socially responsible investing. Experience of developed countries. *Cloudwatcher. Social Innovation Lab*. Retrieved from <http://www.cw.ru/userfiles/investsite.pdf> [in Russian].
12. Shikhverdiev, A. P., & Seryakov, A. V. (2008). Qualitative social investment index as an indicator of the effectiveness of corporate social responsibility. *Bulletin of the Corporate Law, Management and Venture Investment Research Center of Syktyvkar State University*, 4, 121–134 [in Russian].
13. Williams, Cynthia, & Ruth V. Aguilera. (2008). Corporate Social Responsibility in a Comparative Perspective. *Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*. Eds. Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility edited by Andrew Crane, Dirk Matten, Abigail McWilliams, Jeremy Moon, & Donald S. Siegel. Oxford, UK: Oxford University Press, 452–472.
14. Ukraine's 2030 Sustainable Development Strategy. Project. (2017). Retrieved from <https://igu.org.ua/sites/default/files/Стратегія-сталого-розвитку.pdf> [in Ukrainian].
15. Human Development Reports. Retrieved from <http://hdr.undp.org/en>.
16. Zinchenko, A., & Saprykin, M. (2017). *CSR Development in Ukraine: 2010–2018*. K.: Juston Publishing House, 52 p. [In Ukrainian].
17. Public Joint Stock Company "UkrPoshta". Retrieved from <http://www.ukrposhta.com>.
18. Ukrzaliznytsia Public Joint Stock Company. Retrieved from <https://www.uz.gov.ua>.
19. Ukrtelecom Public Joint Stock Company. Retrieved from <http://www.ukrtelecom.ua>.
20. Kyivstar Private Joint Stock Company. Retrieved from <https://www.vodafone.ua/en>.
21. Public Joint Stock Company «ORANTA». Retrieved from <https://oranta.ua/>.
22. Private insurance company PZU Ukraine Insurance Company. Retrieved from <https://www.pzu.com.ua/en/>.
23. Private Joint Stock Company «Ukrainian Joint Stock Insurance Company ASKA». Retrieved from <https://aska.ua/en/about/financial-statements>.

